

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ความแปลกหน้าที่ปรากฏอยู่ในงานเขียนของมาร์กซ์ หมายถึงการที่มนุษย์มีประสบการณ์ต่อกิจกรรมของตนเอง ผลผลิตแห่งกิจกรรม โลกและผู้อื่น ในลักษณะที่ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นอำนาจอิสระจากเขา เขาเหมือนทาสที่ไร้อำนาจ ทั้งนี้จะมีผลทำให้เขาไม่สามารถพัฒนาสมรรถภาพของเขาซึ่งอยู่ในภาวะแฝงให้กลายเป็นจริง ในขณะที่เดียวกันเขาก็ไม่มีโอกาสพัฒนาศักยภาพใหม่ สมรรถภาพใหม่ ขึ้นมาเพื่อทลายรกรกในการทำให้มันกลายเป็นจริงต่อไป

ความแปลกหน้าจากผลผลิต ทำให้ผลผลิตกลายเป็นของมนุษย์ผู้อื่น (นายทุน) แทนที่จะเป็นของผู้ผลิต ความแปลกหน้าจากชีวิตแห่งเผ่าพันธุ์มนุษย์ทำให้มนุษย์ทอนการผลิตที่เป็นอิสระ สากล ลงมาเป็นเพียงการผลิต เพื่อสนองความต้องการทางร่างกายของตัวเองเท่านั้น จึงนำไปสู่ความแปลกหน้าของมนุษย์จากเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน อย่างไรก็ตามความแปลกหน้าทั้ง 3 ประเภท หรือ 3 รูปแบบ ก็เป็นเพียงแง่มุม ๆ กันของความแปลกหน้าจากแรงงานหรือความแปลกหน้าจากตัวเอง ความแปลกหน้าจากแรงงานหรือกิจกรรมการผลิตที่แปลกหน้าทำให้มนุษย์รู้สึกว่างงานนั้นไม่ใช่ส่วนหนึ่งของตัวเขา งานไม่ได้ยืนยันสมรรถภาพของตัวเขา แต่มันปฏิเสธตัวเขาเพราะเหตุว่างานไม่ใช่ของเขาแต่เป็นของผู้อื่น เขาจึงรู้สึกเป็นทุกข์ในขณะที่ทำงาน การผลิตกลายเป็นสุขใจและเสรีมีเฉพาะในเรื่องของการสนองความต้องการแบบสัตว์เท่านั้น

ความแปลกหน้าจากแรงงานหรือความแปลกหน้าจากการผลิตเป็นสิ่งเกี่ยวกับความแปลกหน้าธรรมชาติของมนุษย์ เพราะเหตุว่าธรรมชาติของมนุษย์ในทัศนะของมาร์กซ์คือ สัตว์แห่งสังคมที่ผลิตอย่างอิสระ สากล เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ และเพื่อพัฒนาสมรรถภาพที่แฝงอยู่ในตัวเขาให้เป็นจริง มนุษย์คือผลรวมของความสัมพันธ์ทางสังคม

ทั้งหมด ดังนั้นความแปลกหน้าจากการผลิตจึงทำให้มนุษย์แปลกหน้าจากธรรมชาติของตัวเขา ในการผลิตเขาไม่ได้พัฒนาศักยภาพในตัวเขาให้กลายเป็นปัจจุบันภาพ แต่เขาผลิตเพื่อเงิน เงินซึ่งจะนำมาซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคสนองความต้องการทางร่างกายของเขาเท่านั้น มนุษย์จึงไม่ต่างจากสัตว์ ความแปลกหน้าจากตัวเองทำให้เขาแปลกหน้าต่อโลก และขัดแย้งกับเพื่อนมนุษย์ มนุษย์จึงดำรงชีวิตอยู่อย่างโดดเดี่ยวและว่าเหว

สาเหตุของความแปลกหน้าคือ การแบ่งแรงงาน มารู้จักว่าการแบ่งแรงงานไม่ได้เกิดจากการที่มนุษย์มีความสามารถพิเศษต่างกัน แต่เกิดมาจากแนวโน้มของมนุษย์ที่จะแลกเปลี่ยนผลผลิตซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากมนุษย์นั้นไม่สมบูรณ์ มีความสามารถแตกต่างกันออกไป การแลกเปลี่ยนผลผลิตจะทำให้มนุษย์แก้ไขความบกพร่องซึ่งกันและกัน แต่แรงจูงใจให้คนแลกเปลี่ยนผลผลิตกันนั้นไม่ใช่เพื่อมนุษยธรรม แต่เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว การแบ่งแรงงานทำให้มีการแบ่งระหว่างผู้ผลิตกับปัจจัยการผลิต แรงงานมีกับแรงงานสมอง ชนบทกับเมือง ผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง การแบ่งแรงงานเป็นไปอย่างซับซ้อนในสังคมทุนนิยม ดังนั้นมนุษย์จึงแปลกหน้าจากธรรมชาติของตัวเองมากที่สุด ในสังคมแห่งการผลิตแบบนี้

ความแปลกหน้าไม่ใช่สิ่งที่อยู่ภายในธรรมชาติของมนุษย์ แต่เกิดขึ้นมาจากรูปแบบเฉพาะอย่างของการจัดโครงสร้างเศรษฐกิจในวัตถุนิยมประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ดังนั้นมนุษย์จึงสามารถเอาชนะความแปลกหน้าได้โดยการจัดโครงสร้างทางเศรษฐกิจเสียใหม่ เนื่องจากว่ากรรมกรเป็นมนุษย์ที่แปลกหน้าต่อตัวเองมากที่สุด ดังนั้นการปลดปล่อยมนุษย์ออกจากความแปลกหน้าของตัวเองจึงต้องอาศัยการปลดปล่อยทางการเมืองของกรรมกรเพื่อจัดรูปแบบการผลิตใหม่ ในสังคมใหม่ (สังคมนิยม) นี้จะไม่มี การแบ่งแรงงาน ไม่มีการแยกผู้ผลิตออกจากปัจจัยการผลิต ไม่มีทรัพย์สินส่วนตัว ไม่มีแรงงานรับจ้าง ระบบความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบใหม่จะกระตุ้นให้มนุษย์ก้าวไปสู่ภาวะของการไร้ความแปลกหน้าจากตนเองโดยสิ้นเชิง ทั้งนี้เพราะการเอาชนะความแปลกหน้าทางเศรษฐกิจหมายถึงการเอาชนะความแปลกหน้าในทุกรูปแบบ (ความแปลกหน้าจากรัฐ จากศาสนา จากปรัชญา และอื่น ๆ) โดยเหตุที่ว่าโครงสร้างเบื้องต้น (ศาสนา รัฐ ปรัชญา) นั้นขึ้นอยู่กับโครง

สร้างเบื้องล่าง (พลังการผลิตและความสัมพันธ์ทางการผลิต) อย่างไรก็ตาม รูปแบบการผลิตเหล่านี้ไม่สามารถจะเปลี่ยนคนให้กลายเป็นคนที่ไร้ความแปลกหน้าจากตัวเองได้ในทันทีทันใด ต้องค่อยเป็นค่อยไปที่ละขั้น เช่นเดียวกับที่สังคมนิยมต้องพัฒนาจากสังคมนิยมขั้นหยাবไปจนถึงขั้นสูงสุด แต่มาร์กซก็เชื่อว่าพัฒนาการของวัตถุนิยมประวัติศาสตร์จะก้าวไปสู่การผลิตที่เป็นอิสระจากความแปลกหน้าของตัวเองโดยสิ้นเชิง

ข้อเสนอแนะ

ดังกล่าวนำมาแล้วในบทนำว่า ปัญหาเรื่องความแปลกหน้านี้เป็นปัญหาแกนกลางปัญหาหนึ่งในระบบความคิดของมาร์กซ ปรากฏอยู่ทั้งในงานยุคแรกและยุคหลังของเขา ในงานเขียนยุคแรก ชิ้นอื่น ๆ เช่น Critique of Hegel's Philosophy of the State นั้น มาร์กซพูดถึงความแปลกหน้าของรัฐ รัฐกลายเป็นอำนาจที่เป็นอันตรายต่อสังคมของมนุษย์ ครอบครวั ตัวมนุษย์เอง ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่เฮเกลไม่ยอมรับอธิปไตยของประชาชนเหนือรัฐ คนจึงเป็นเพียงภาคแสดงของรัฐ (ซึ่งในความคิดของเฮเกลถือว่าเป็นรูปธรรมของจิตสัมบูรณ์) ทั้ง ๆ ที่ความจริงแล้วรัฐเกิดจากการสร้างขั้นของมนุษย์ มนุษย์เป็นภาคประธานไม่ใช่ภาคแสดง รัฐจึงเป็นเหมือนอาณาจักรของศาสนา (มาร์กซนำเอาความคิดของฟาวเออร์บาค ใน The Essence of Christianity มาเปรียบเทียบ) เป็นสวรรค์ของสากลภาพที่อยู่เหนือชีวิตจริงในโลกนี้ของมนุษย์⁷⁰ ซึ่งมาร์กซเสนอทางแก้โดยให้มีการปกครองตนเองในระบบประชาธิปไตย ซึ่งในระบบนี้มนุษย์ไม่ได้อยู่เพื่อกฎหมาย แต่กฎหมายอยู่เพื่อมนุษย์ ใน On the Jewish Question มาร์กซพัฒนาความคิดเกี่ยวกับความแปลกหน้าทางการเมืองที่ มนุษย์ถูกแบ่งแยกออกระหว่างชีวิตทางการเมืองและชีวิตจริง ๆ ในโลกนี้ ในชีวิตทางการเมืองเขาคิดว่าตัวเองคือสักแห่งสังคม แต่ในชีวิตแห่งความเป็นจริงในสังคมชุมชนเขาคิดว่าตัวเองคือปัจเจกชนอิสระผู้ซึ่งปฏิบัติ

⁷⁰ Easton and Guddat, Critique of Hegel's Philosophy of the State, หน้า 152 - 177.

ต่อคนอื่นในฐานะที่ผู้อื่นเป็นเครื่องมือของเขา แต่ตัวเขาเองก็เป็นเครื่องมือ เป็นของเล่น
 ของอำนาจแปลกหน้า (อำนาจของรัฐ) ความแปลกหน้านี้ปรากฏอย่างเด่นชัดในเงิน
 ซึ่งเหมือนกับศาสนาที่มันกลายเป็นอำนาจอิสระและเป็นสิ่งที่เคารพบูชาของคน ดังนั้น
 มันจึงลดคุณค่าของมนุษย์ลงไป ความแปลกหน้าของเงินนี้แสดงออกมาในภาคปฏิบัติใน-
 ศาสนายิวและคริสต์ศาสนา ดังนั้น การปลดปล่อยมนุษย์จากความแปลกหน้านี้ ไม่ใช่โดย
 อาศัยการประกาศสิทธิมนุษยชนให้ศาสนาเป็นเรื่องส่วนตัว เพราะการทำเช่นนั้นจะทำให้
 คนเห็นแก่ตัวแยกจากชุมชน การปลดปล่อยให้มนุษย์เป็นอิสระอย่างแท้จริงจากอำนาจทาง
 การเมืองของรัฐก็คือ ประชาธิปไตย ซึ่งยอมรับอธิปไตยของมนุษย์ อธิปไตยของเขาได้
 กลายเป็นความเป็นจริงที่จับต้องได้ (Tangible Reality) ในขณะที่ภายใต้คริสต์-
 ศาสนานับอธิปไตยของคนเป็นเพียงความฝัน⁷¹ ใน Excerpt - Notes of 1844
 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ Mill's Elements of Political Economy นั้น มาร์กซ์
 พัฒนาความคิดเกี่ยวกับความแปลกหน้าของเงิน ซึ่งปรากฏอยู่ใน On the Jewish
Question และ ต้นฉบับแห่งปารีสปี 1844 ว่า ในระบบของเศรษฐกิจและธนาคาร คน
 ดูเหมือนว่าจะกลับคืนมาสู่ธรรมชาติของตัวเองและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ดูเหมือนจะ
 เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์จริง ๆ แต่ความจริงแล้ว เป็นความสัมพันธ์ที่พื้นฐานอยู่ที่
 ความไม่ไว้วางใจต่อกัน ความไว้วางใจซึ่งอยู่ในหัวใจของมนุษย์ได้กลายเป็นรากฐาน
 ของความแปลกหน้า ระบบเศรษฐกิจ ธนาคารและแรงงานรับจ้างได้ทำให้ความแปลกหน้า
 กลายเป็นความแปลกหน้าทางศีลธรรม โดยเอาบุคคลมาเป็นมาตรการตัดสินในการใช้ระบบ
 เศรษฐกิจแทนที่จะเอาปริมาณของเงินตัดสินเหมือนก่อน⁷² ใน The German Ideology
 พูดถึงความแปลกหน้าว่าเป็นผลมาจากการแบ่งแรงงาน การแบ่งแรงงานหมายถึงความ

71 เรื่องเดียวกัน, "On the Jewish Question," หน้า 216 - 248.

72 เรื่องเดียวกัน, "Excerpt - Notes of 1844," หน้า 256 - 282.

ขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ของปัจเจกชน (หรือครอบครัวของปัจเจกชน) และผลประโยชน์ของชุมชนของทุกคนที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน ผลผลิตกลายเป็นอำนาจแปลกหน้า⁷³ ที่เผชิญหน้าผู้ผลิตและทำให้เขาเป็นทาสของอำนาจนี้⁷³

สำหรับงานเขียนในยุคหลังนั้น ทั้ง Grundrisse และ Capital ต่างก็พูดถึงปัญหาเรื่องความแปลกหน้าซึ่งต่อเนื่องกับที่ปรากฏในงานยุคแรก งานทั้งสองชิ้นเป็นผลงานของการค้นคว้าเกือบ 15 ปี เป็นการพัฒนาความคิดที่เริ่มในปี 1844 ซึ่งไม่เพียงแต่จะเป็นพื้นฐานอยู่เบื้องหลังงานสองชิ้นนี้เท่านั้น แต่ทว่าคำว่า 'ความแปลกหน้า' ก็ปรากฏหลายครั้ง แต่ลีลาการพูดการเน้นย่อมจะไม่เหมือนกับที่เคยเป็นเมื่อ 15 ปีก่อนถึงแม้ใจความจะเหมือนกัน ไม่มีใครจะพูดถึงสิ่งเดียวกันกับที่เขาพูดเมื่ออายุ 30 ปีได้ไม่ผิดเพี้ยนกันเลยกับที่เขาพูดเมื่ออายุ 50 ปี ถ้าความคิดของเขาพัฒนาอยู่เรื่อย ๆ ในตอนหนึ่งของ Grundrisse พูดถึงเรื่องความแปลกหน้าว่าเป็นผลมาจากกิจกรรมของมนุษย์ที่กลับกัน แทนที่มนุษย์ซึ่งผลิตวัตถุเพื่อการแสดงออกถึงความสมบูรณ์แห่งศักยภาพของมนุษย์นั้นกลับกลายเป็นว่า ผลผลิตเป็นสิ่งที่แปลกหน้ากับมนุษย์ แต่อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์อันกลับกันของการผลิตนี้เป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งของพัฒนาการทางพลังการผลิตในประวัติศาสตร์ ซึ่งสามารถจะเอาชนะได้ในที่สุด⁷⁴ อีกตอนหนึ่งพูดถึง ความแปลกหน้าว่าเป็นความสัมพันธ์เฉพาะอย่างของทรัพย์สินบริติ ซึ่งหมายถึงการขายกรรมสิทธิ์ของแรงงานโดยไม่สมัครใจให้แก่คนแปลกหน้า ซึ่งเป็นปรปักษ์กับผู้ผลิต⁷⁵ ส่วนใน Capital (ซึ่งเป็นการขยายความส่วนหนึ่งของ Grundrisse) นั้น ไม่เพียงแต่เทอมความแปลกหน้า

⁷³ The German Ideology, หน้า 21-4

⁷⁴ Karl Marx, Grundrisse : Foundations of the Critique of Political Economy, Trans. Martin Nicolous England : Penguin Books Ltd., 1973, หน้า 831 - 3.

⁷⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 455.

เท่านั้นที่ปรากฏ เนื้อหาก่เกี่ยวข้องกับปัญหาความแปลกหน้าเช่นเดียวกัน สิ่งที่เขาคองการพูดใน Capital คือธรรมชาติของมนุษย์ (ซึ่งเป็นผู้สร้างและควบคุมขบวนการประวัติศาสตร์) นั้นได้แปลกหน้าจากตัวเองอย่างไร และได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจทุนได้อย่างไร ในตอนที่พูดถึง "Machinery and Modern Industry"⁷⁶ นั้น มาร์กซได้วิพากษ์ของคนที่แปลกหน้าและไม่แปลกหน้าจากตัวเอง ตลอดจนผลของการผลิตที่แปลกหน้าและการผลิตที่ไม่แปลกหน้าซึ่งเคยปรากฏใน ต้นฉบับเรื่องเศรษฐกิจและปรัชญา มาแล้ว อีกตอนหนึ่งที่แสดงถึงความต่อเนื่องของปัญหาเรื่องความแปลกหน้าระหว่างงานเขียนยุคแรกและยุคหลังของเขา คือตอนที่พูดถึง "Fetishism of Commodities"⁷⁷ ซึ่งคล้ายคลึงกับที่เขาเคยกล่าวไว้ใน ต้นฉบับแห่งปารีส 1844 สินค้าซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่นเดียวกับศาสนา ซึ่งก็เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นนั้นกลับมีชีวิตของมันเอง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตกับผลผลิต (ซึ่งเป็นผลรวมของแรงงานของเขา) นั้นกลายเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตกับผลผลิตไม่ใช่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต

จะเห็นได้ว่า ปัญหาเรื่องความแปลกหน้าเป็นความคิดที่ต่อเนื่องอยู่ทั้งในงานเขียนยุคแรกและยุคหลังของมาร์กซ ดังนั้นการวิจัยครั้งต่อไปอาจจะทำได้โดยวิจัยปัญหานี้ในลักษณะเดียวกัน โดยนำเอางานเขียนของมาร์กซทั้งยุคแรกและยุคหลังชิ้นอื่น ๆ มาวิเคราะห์ อีกหัวข้อหนึ่งสำหรับการวิจัยคือ วิเคราะห์วิจารณ์พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของปัญหาเรื่องความแปลกหน้าในงานเขียนทั้งหมดของเขา โดยเน้นเป็นพิเศษถึงอิทธิพลของปัญหานี้ที่มีต่อระบบความคิดของมาร์กซ และอีกทางหนึ่งที่จะทำการวิจัย คือ วิเคราะห์งานเขียนยุคแรกของมาร์กซเพื่อพัฒนาการทางด้านแนวความคิดมนุษย์นิยมของเขา โดยอาจจะนำเอาผลการวิเคราะห์นี้มาเปรียบเทียบกับแนวความคิดมนุษย์นิยมในปรัชญาเอ็กซีส-เตนเชียลลิสต์ ก็จะเป็นหัวข้อการวิจัยที่มีประโยชน์อีกหัวข้อหนึ่ง โดยเหตุที่ปรัชญาของมาร์กซและปรัชญาเอ็กซีสเตนเชียลลิสต์ต่างก็ได้รับความสนใจจากวงวิชาการและคนทั่วไปในสมัยปัจจุบันมาก

⁷⁶ Capital, Vol. I, หน้า 394-409, 488, 432.

⁷⁷ เรื่องเดียวกัน, Vol. I, หน้า 71-83.